

Radosav în decembrie 2014, studiu ce pune în discuție patriotismul primarului de la Sibiu.³

Universitarul clujean analiza faptul că Iohannis „se află la intersecția a două mari întrebări. Una care vine dinspre alegători: „Cum s-a putut vota un sas (german) la funcția de președinte al României?” și una care vine dinspre el însuși: „Cum aș putea fi eu, un sas, președinte pentru România și pentru poporul român?”.⁴

Ținând cont de faptul că a te defini patriot trebuie să ai legătură puternică cu o „comunitate, etnie, popor, țară, teritoriu”, Iohannis cum bine remarcă Radosav, „se situează azi, concentric și gradual, de la Sibiu, în Transilvania și apoi în România. Cea mai importantă situație pentru el este acum în România, pentru că el nu este un cetățean sau locuitor oarecare cu domiciliu stabil sau flotant, ci este câștigătorul președinției României, adică un locuitor cu adresă prescurtată și directă: România. Din această perspectivă, el este într-un fel delocalizat ca cetățean cu domiciliu stabil sau flotant și relocalizat în România. Călătoriile și deplasările electorale prin țară au produs această delocalizare și situație a lui într-un întreg teritoriu național, adică pretutindeni. Aceste călătorii au avut semnificația construcției și înscrierii treptate a unei comunități tainice între conducător și țară sau între Klaus Iohannis și poporul român.”⁵

Desigur că numeroasele deplasări electorale și apropierea de oameni au contat în alegerea sa ca președinte, însă au existat și alte motive cum ar fi: 1. Iohannis a fost perceput drept un sas corect, disciplinat, gospodar și rațional. Venirea unui neamț la „cârma” țării poate fi interpretată drept o întoarcere în istorie, cum s-a întâmplat cu aducerea lui Carol I în anul 1866. Doar un președinte de origine nemțească putea să aducă liniște într-o Românie cuprinsă de dezgust, corupție, „o țară tensionată și conflictuală” cu proprii săi cetățeni. De aceea, neamțul Iohannis era și este soluția pentru încercarea de a scoate România din prăpastia economică, socială, politică și mentală în care a fost „aruncată” în mandatele foștilor președinți; 2. românii intraseră într-o stare de saturație față de președinții „vorbăreți”, dar care deși au promis multe, au făcut destul de puțin. Iohannis deși este tăcut, îi place „lucrul bine făcut”, stă în expectativă, își calculează fiecare cuvânt spus și mai presus denotă multă încredere și stăpânire de sine; 3. acesta a demonstrat în dezbaterile televizate de la postul de televiziune B1 TV din data de 12 noiembrie 2014 că imaginea sa este nepătată, față de cea a lui Ponta, unde suspiciunea plagiatului tezei sale de doctorat s-a dovedit a fi reală. În aceeași dezbateri, cum a afirmat și juranlistul Cristian Tudor Popescu „Domnul Ponta nu a adus nimic nou” el a fost „tupeist, șmecher, cealmist”⁶; 4. Iohannis a avut sprijinul românilor din diaspora, care într-o proporție covârșitoare au sancționat neregulile de la secțiile din străinătate din primul tur de scrutin și parțial în cel de-al II-lea. Mai mult, românii din diaspora au sancționat „aroganța” și „corupția” obladuită în România de guvernarea pesedistă; 5. discreția, bunul simț, atitudinea sa mereu calculată, au fost argumente puternice în competiția pentru președenție; 6. poate cel mai important motiv ce a determinat câștigarea alegerilor a fost faptul că Iohannis nu a avut legătură cu regimul comunist, practic el delimitându-se de metehnele și practicile din trecut.

3 Doru Radosav, „Este Klaus Iohannis un patriot” *Revista 22*, (09.12.2014), <http://www.revista22.ro/este-klaus-iohannis-un-patriot-51263.html>, accesat la 16 februarie.

4 Doru Radosav, „Este Klaus”..., <http://www.revista22.ro/este-klaus-iohannis-un-patriot-51263.html>

5 Doru Radosav, „Este Klaus”..., <http://www.revista22.ro/este-klaus-iohannis-un-patriot-51263.html>

6 Dezbateri Ponta-Iohannis, B 1 TV. Cine a câștigat cea de-a doua confruntare? Cristian Tudor Popescu: „Nu-l votez pe Victor Ponta”, <http://www.gandul.info/politica/dezbateri-ponta-iohannis-b1-tv-cine-a-castigat-cea-de-a-doua-confruntare-cristian-tudor-popescu-nu-l-votez-pe-victor-ponta-13539457>, accesat la 17 februarie 2015.

Ponta, chiar dacă nu a fost membru al PCR, totuși în mod indirect prin partidul său s-a stabilit o „legătură nocivă” ce avea să-l coste multe voturi.

În ceea ce privește poziția sa față de comunism, acesta și-a exprimat regretul pentru că și în acest moment mulți români trăiesc cu nostalgia fostului regim. Iată cum surprinde într-un mod analitic, în cartea sa *Pas cu pas*, respingerea comunismului: „*Mi se pare trist că astăzi unii români îl regretă pe dictatorul Nicolae Ceaușescu. Eu am fost, cum am mai spus deja, un anticomunist în privat. Am fost împotriva comunismului ca individ, la nivel personal, la fel ca toată familia mea. Atunci nu aveai căi de a exprima aceste lucruri, decât în anumite situații de nesupunere civică, despre care am povestit. Sunt un anticomunist convins și cred că Ceaușescu a fost unul dintre cei mai toxici români. Mulți spun că a fost bine pe vremea lui pentru că toată lumea avea o casă și o locuință, deși toată lumea făcea bancuri la adresa lui. Însă uităm de crimele în masă, de faptul că nu puteam să ne spunem părerea cu voce tare, uităm de viața gri, uităm de martiri, de călcarea în picioare a simbolurilor naționale, de falsificarea istoriei; reținem doar lucrurile bune, ca într-un „filtru roz al memoriei”. Uităm de discriminarea confesională, de faptul că nu puteai să călătorești dacă nu erai parte din sistem sau apropiat al sistemului. Vă amintiți cum ne trezeam la 4 dimineață pentru două sticle de lapte? Sau că de multe ori nu aveam ce să punem pe masă? Se pare că am uitat, culmea!, tocmai aceste lucruri. A fost cea mai grea perioadă din istoria recentă a României.*”⁷

Dacă Iohannis a declarat răspicat că este un anticomunist convins, pe 8 decembrie 2004 în dezbaterile electorale de la TVR 1, Traian Băsescu recunoștea cu nonșalanță că este un comunist nu doar el, ci și contracandidatul său pentru prezidențiale, Adrian Năstase: „*Măi, ce blestem o fi pe poporul ăsta de a ajuns până la urmă să aleagă între doi foști comuniști? Între Adrian Năstase și Traian Băsescu. În 15 ani, nu a apărut unul să vină din lumea asta, sa nu fi fost târât de năvăurile comunismului, să nu fi fost afectat de nimic. Ce blestem o fi?*”⁸

Dacă Băsescu în 2004 a câștigat mandatul de președinte tocmai prin această „doză de sinceritate”, în 2014, nu după 15 ani, ci după o perioadă de 25 de ani, Iohannis un candidat a cărui moralitate nu poate fi contestată, neafiliat vechilor structuri comuniste și cu puternice sentimente anticomuniste a reușit să obțină încrederea românilor. În locul președinților cu vechi ștate în PCR, sau a celor de tipul: pe care „i-a învins sistemul”, sau a președinților din „topor, jucători” a venit un președinte echilibrat, cu o imagine bună și în rândul statelor occidentale, în special al Germaniei.

Imediat după depunerea jurământului de investitură pentru președinte, Iohannis a demonstrat că dezavuează regimul comunist și a făcut câteva gesturi politice, dar și cu o tentă istorică, care de unii au fost criticate, dar de o mare parte dintre români au fost apreciate.

Decorarea pe 22 decembrie 2014 cu Ordinul Național „Steaua României” în grad de cavaler lui Octav Bjoza⁹, președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, a creat un val de critici la adresa noului președinte, gestul său fiind catalogat un „act dezamăgitor de populism”¹⁰ Mai mult, Centrul pentru Monitorizarea și Combaterea Antisemitismului MCA România l-a acuzat pe Iohannis că a acordat distincția „unui deținut politic care se afișează public cu un partid susținător al Mișcării Legionare și al neo-nazismului.”¹¹

7 Klaus Iohannis, *Pas cu pas*, (București: Curtea Veche Publishing, 2014), 18-19.

8 „Blestemul poporului român”, <http://www.ziare.com/articole/confruntare+basescu+nastase>, accesat la 17 februarie 2015.

9 Pentru mai multe detalii biografice despre Octav Bjoza se poate consulta <http://afdpr.ro/octav-bjoza>, accesat 17 februarie 2015.

10 Ionuț Lordăchescu, „Iohannis, criticat aspru pentru decorarea lui Bjoza: „Act dezamăgitor de populism”, 26 dec. 2014, http://www.dcnnews.ro/iohannis-criticat-aspru-pentru-decorarea-lui-bjoza-act-dezamagitor-de-populism_463267.html, accesat la 17 februarie 2015.

11 „Klaus Iohannis, criticat pentru decorarea lui Octav Bjoza”, <http://www.cotidianul.ro/klaus-iohannis-criticat-pentru-decorarea-lui-octav-bjoza-253924/>, accesat la 18 februarie 2015.

Bineînțeles că Bjoza a negat legăturile cu mișcarea legionară¹², iar faptul că, în temnițele comuniste prin care a trecut a cunoscut și legionari, acesta nu poate fi acuzat că ar fi fost el însuși legionar.

În altă ordine de idei, cum spunea Bjoza, Gulagul românesc i-a uniformizat atât pe libeali, țărăniști, cuziști, carliști sau regaliști, cât și pe legionari, astfel încât toți ar putea fi considerați anticomuniști, sistemul comunist adusesse la același nivel diferențele de gen și viziune politică.¹³ Până la urmă, societatea românească a ajuns la un numitor comun: nu toți membrii Partidului Comunist trebuie condamnați, nici măcar toți foști șefi, ci doar aceia care au aplicat măsuri brutale.¹⁴ În această logică, de ce și legionarii nu ar beneficia de același statut moral, pe care îl au comuniștii?¹⁵

În orice caz, decorarea unui fost deținut politic reprezintă un act de curaj și responsabilitate politică, morală și istorică față de cei care au suferit în spațiul concentraționar comunist. Iohannis a făcut prin acest gest, ceea ce președinții anteriori nu au reușit, să condamne prin fapte regimul comunist; decorarea lui Bjoza în pofida disputelor și intrigilor care planează asupra unor consilieri ai președintelui, constituie un moment esențial, un gest simbolic în apropierea unui trecut traumatizant, dar și o dovadă de respect față de demnitatea umană.¹⁶

Pe lângă această decorare, cu câteva zile înainte, pe 16 decembrie, la 25 de ani de la Revoluția din 1989, Iohannis a ajuns într-un *loc al memoriei și suferinței românilor*: Timișoara. Discursul președintelui este emoționant și plin de semnificație istorică: „Regimul comunist s-a prăbușit așa cum s-a și instalat. Prin crime și abuzuri. Nu ne mai putem permite să ignorăm lecțiile trecutului, așa cum sunt ororile comunismului în România. Viitorul democratic al României depinde de modul în care ne asumăm un trecut tragic. Avem nevoie mereu de amintire și reamintire. România

12 Într-un interviu pe *gândul*, Bjoza a subliniat că „nu a simpatizat mișcarea, nu a susținut-o, și că nu are prieteni foști sau actuali legionar”, <http://www.gandul.info/interviurile-gandul/confesiunea-legionarului-octav-bjoza-tanar-fiind-intrand-la-19-ani-si-cateva-luni-in-temnita-er-am-avid-in-a-lua-de-la-fiecare-daca-gaseam-ce-avea-el-mai-bun-si-am-luat-de-la-toti-13742440>, accesat la 19 februarie 2015. Vezi și discursul său din data de 07. 11. 2009 disponibil la https://www.youtube.com/watch?v=eJXiJP2_9hA

13 Sever Voinescu, „Deruta conștiinței în fața complexității”, *Dilema Veche*, 568, (31 decembrie 2014-7 ianuarie 2015), <http://dilemaveche.ro/sectiune/ce-lume-traim/articol/deruta-constiintei-fata-complexitatii-raului>, accesat la 19 februarie 2015.

14 Sever Voinescu, „Deruta” ..., <http://dilemaveche.ro/sectiune/ce-lume-traim/articol/deruta-constiintei-fata-complexitatii-raului>

15 Sever Voinescu, „Deruta” ..., <http://dilemaveche.ro/sectiune/ce-lume-traim/articol/deruta-constiintei-fata-complexitatii-raului>

16 La începutul alocuțiunii de la ceremonia de decorare a domnului Bjoza, președintele Iohannis a ținut să precizeze: „Este prima decorație pe care o confer în calitate de președinte al României și, de aceea, am ținut în mod special ca aceasta să fie acordată dumneavoastră, în chip simbolic, în numele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România din câteva motive. Înainte de toate, pentru că mandatul meu va fi unul al respectului față de toate valorile noastre, așadar și față de eroii și martirii noștri, întrucât o națiune nu poate avea viitor fără a-și respecta, înainte de toate, trecutul. În al doilea rând, pentru că în 25 de ani România a găsit puține prilejuri de a împărtăși bucuria cu acești oameni care au luptat împotriva comunismului și și-au sacrificat tinerețea, familia, viitorul și speranțele pentru a salva ideea de libertate și demnitate. În al treilea rând, pentru că prin acest moment vreau să marchez începutul unui nou capitol în istoria noastră recentă, un președinte care pune în valoare înainte de toate modelele din societate, iar foștii deținuți politici reprezintă cu siguranță repere de moralitate pentru tânăra generație. La vârsta de 20 de ani, domnul Bjoza a fost arestat și întemnițat de către Securitate și a fost condamnat pe nedrept, fiind obligat să suporte suplicii anilor de detenție și să cutreiere nu mai puțin de 14 locuri de detenție. Până în 1989 a fost persecutat continuu de autoritățile comuniste, dar acest lucru nu l-a împiedicat nicidecum să militeze după Revoluție pentru idealurile de libertate și democrație.” Alocuțiunea se poate consulta integral la http://www.presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=15389&PRID=search, accesat la 18 februarie 2015.

are nevoie de un Muzeu Național al Comunismului. Voi pleda pentru construirea unui astfel de Muzeu Național.”¹⁷

Mesajul transmis de Iohannis este unul pedagogic și istoric, în sensul în care prin intermediul memoriei, prin amintire și reamintire ne vom putea asuma trecutul dureros, iar România va dobândi cu adevărat calitatea de stat democratic, numai prin această responsabilitate, în primul rând etică.

Pedagogia memoriei va veni în completarea *pedagogiei istoriei*,¹⁸ care în mare parte a fost instrumentalizată de regimul comunist; istoriei oficiale, a documentelor (Doru Radosav), va trebui să îi ia locul memoria celor care au fost traumatizați în Gulagul românesc.

Memoria traumatizantă se identifică cu identitatea noastră ca națiune și poate contribui la schimbarea discursurilor istorice, ea i se poate opune determinând un alt tip de discurs istoric, de aceea este dificil de a face o distincție clară între memorie și istorie.¹⁹ Memoria reprezintă un mod de reflectare al prezentului, dar poate fi și răbufnirea trecutului traumatic în arealul prezentului, a unui trecut uitat sau uzitat politic, refutat și slab reprezentat prin acțiuni și practici de memorare și rememorare.²⁰

Prin intermediul memoriei nu uităm evenimentele tragice din perioada comunistă, sau poate dorim să uităm aceste episoade istorice pentru a privi cu detașare spre viitor. „Fuga de trecut” cu siguranță nu ne va ajuta să depășim momentele dificile în care ne aflăm, dar nu trebuie să existe nici o „obsesie a trecutului”²¹ mereu prezentă asupra prezentului.

Tocmai prin crearea unui *Muzeu Național al Comunismului*, cum îl numea președintele Iohannis putem să aducem trecutul mai aproape de prezent, să încercăm „să-l îmblânzim”, să-l apropiem de generațiile tinere. Ideea acestui muzeu care reprezintă și o modalitate de „împăcare cu trecutul” a fost reiterată de președinte și în cadrul vizitei din data de 26 ianuarie 2015 la depozitele ce dețin arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității de la Popești-Leordeni. În cadrul aceste vizite Iohannis a precizat: «*Mi se pare foarte important să nu trecem prea repede peste istoria noastră recentă. Am spus și, din păcate, după ce am aflat astăzi, pot să reaffirm: nu am reușit să cunoaștem destul de bine istoria noastră recentă, vorbesc aici de anii comunismului. Este nevoie de o studiere mult mai atentă și, în final, de o reconciliere a noastră cu istoria noastră recentă. Acest lucru nu s-a întâmplat acum și fără această etapă este greu de crezut să putem să trecem pur și simplu mai departe*»²²

17 Dani Dancea, „Klaus Iohannis la Timișoara. Mesajul președintelui ales pentru români la 25 de ani de la izbucnirea Revoluției”, 16 decembrie 2014, http://adevarul.ro/locale/timisoara/klaus-iohannis-ajuns-timisoara-copil-asteapta-autograf-carte-a-autobiografica-presedintelui-ales-1_54904285448e03c0fdcd0288/index.html, accesat la 19 februarie 2015.

18 Vezi Dumitru-Cătălin Rogoianu, „The Pedagogy of Memory and History. Reflections on the Romanian Gulag”, *The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue*, Târgu-Mureș, 2 (2014), <http://www.upm.ro/ldmd/LDMD-02/Hst/Hst%2002%2036.pdf>, accesat la 19 februarie 2015.

19 Jean-Charles Szurek „Pentru o memorie democratică a trecuturilor traumatizante”, *Istoria Recentă în Europa. Obiecte de Studiu, Surse, Metode*. Lucrările simpozionului internațional organizat de Colegiul Noua Europă, (București, Colegiul Noua Europă, 2002), 55, http://www.nec.ro/pdfs/publications/relink/istoria-recenta-in-europa/JEAN-CHARLES_SZUREK.pdf, accesat la 19 februarie 2015.

20 Jean-Charles Szurek „Pentru”..., 56.

21 Paul Ricoeur, *Memoria, istoria, uitarea*. Traducerea de Ilie Gyurcsik și Margareta Gyurcsik, (Timișoara, Amarcord, 2001), 541-542.

22 Rareș Constantinescu, „În vizită la arhivele CNSAS. Iohannis: Susțin în continuare înființarea unui Muzeu al Comunismului”, 26 ianuarie 2015, <http://www.cotidianul.ro/iohannis-sustin-in-continuuare-infiintarea-unui-muzeu-al-comunismului-255574/>, accesat la 20 februarie 2015.

Deși în concluziile Raportului Final-Tismăneanu se propune înființarea unui *Muzeu al Dictaturii Comuniste din România*, asemeni Muzeului Memorial al Holocaustului din Washington, sau chiar inserarea în cadrul muzeelor de istorie din țară a unor secțiuni dedicate ororilor comunismului²³; totuși datorită unor diverse motive de natură politică, birocratică, sau pur și simplu a delăsării și rea-voinței, acest demers nu a fost dus la bun sfârșit.

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului din România a avut mai multe inițiative de înființare a unui astfel de muzeu, dar proiectele lor nu au fost agregate de parlamentari sau de guvernanți.

Este inadmisibil ca la 25 de ani de la căderea regimului comunist nu există în România o convergență care să determine înființarea unui Muzeu al Dictaturii Comuniste. Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet, creat în 1993 de Ana Blandiana și Romulus Rusan pe ruinele fostei închisori de maximă siguranță de la Sighet²⁴, precum și Memorialul Râmnicu Sărat-Închisoarea tăcerii (1945-1963)²⁵, consituie o bază de la care s-ar putea pleca spre înființarea unui Muzeu Național al Comunismului.

În acest context, suportul pe care îl oferă Iohannis este unul benefic pentru memorializarea comunismului și pentru asumarea trecutului recent. Se poate observa că prin gesturile sale, președintele înțelege semnificația istorică pe care o are o condamnare veritabilă a comunismului.

În mod evident a dorit să-și înceapă mandatul de președinte delimitându-se clar de comunism, dar în același timp asumânduși-l atât discursiv, cât și prin acțiuni ce ne dau încredere spre un viitor promițător. Iohannis a înțeles că este nevoie de o Românie a bunului simț, o țară care trebuie „purificată” de „fantomile comunismului”.

BIBLIOGRAFIE

Cărți:

IOHANNIS, Klaus, *Pas cu pas*, București, Curtea Veche Publishing, 2014.

RICOEUR, Paul, *Memoria, istoria, uitarea*. Traducerea de Ilie Gyurcsik și Margareta Gyurcsik, Timișoara, Amarcord, 2001.

Resurse online:

ALOCUȚIUNE Klaus Iohannis, 22.12.2014, http://www.presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=15389&_PRID=search

BEC, <http://www.bec2014.ro/rezultate-finale-16-noiembrie/>

BJOZA, Octav, <http://afdpr.ro/octav-bjoza>

„BLESTEMUL poporului român”, <http://www.ziare.com/articole/confruntare+basescu+nastase>

CONSTANTINESCU, Rareș „În vizită la arhivele CNSAS. Iohannis: Susțin în continuare înființarea unui Muzeu al Comunismului”, 26 ianuarie 2015, <http://www.cotidianul.ro/ioha->

23 *Raport Final, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România*, (București, 2006), 637, http://www.presidency.ro/static/ordine/RAPORT_FINAL_CPADCR.pdf, accesat la 20 februarie 2015.

24 Vezi Ioana Diaconescu „Muzeul Comunismului din România”, *România Literară*, 33, (2011), http://www.romlit.ro/muzeul_comunismului_din_romnia Informații suplimentare se pot consulta la <http://www.memorialsighet.ro/>, accesat la 20 februarie 2015.

25 Mai multe detalii se găsesc la <http://memorialulramnicusarat.ro/>, accesat la 20 februarie 2015.

nnis-sustin-in-continuare-infiintarea-unui-muzeu-al-comunismului-255574/

DANCEA, Dani, „ Klaus Iohannis la Timișoara. Mesajul președintelui ales pentru români la 25 de ani de la izbucnirea Revoluției”, 16 decembrie 2014, http://adevarul.ro/locale/timisoara/klaus-iohannis-ajuns-timisoara-copil-asteapta-autograf-cartea-autobiografica-presedintelui-ales-1_54904285448e03c0fdcd0288/index.html

DEZBATERE Ponta-Iohannis, B 1 TV. Cine a câștigat cea de-a doua confruntare? Cristian Tudor Popescu: „Nu-l votez pe Victor Ponta”, <http://www.gandul.info/politica/dezbatere-ponta-iohannis-b1-tv-cine-a-castigat-cea-de-a-doua-confruntare-cristian-tudor-popescu-nu-l-votez-pe-victor-ponta-13539457>

DIACONESCU, Ioana „Muzeul Comunismului din România” *România Literară*, 33, (2011), http://www.romlit.ro/muzeul_comunismului_din_romnia

DISCURS, Octav Bjoza-07.11. 2009, https://www.youtube.com/watch?v=ejXiJP2_9hA

INTERVIU, Octav Bjoza *gândul*, <http://www.gandul.info/interviurile-gandul/confesiunea-legionarului-octav-bjoza-tanar-fiind-intrand-la-19-ani-si-cateva-luni-in-temni-ta-eram-avid-in-a-lua-de-la-fiecare-daca-gaseam-ce-avea-el-mai-bun-si-am-luat-de-la-to-ti-13742440>

IORDĂCHESCU, Ionuț „Iohannis, criticat aspru pentru decorarea lui Bjoza: „Act dezamăgitor de populism”, 26 dec. 2014, http://www.dcnews.ro/iohannis-criticat-aspru-pentru-decorarea-lui-bjoza-act-dezamagitor-de-populism_463267.html

„KLAUS Iohannis, criticat pentru decorarea lui Octav Bjoza”, <http://www.cotidianul.ro/klaus-iohannis-criticat-pentru-decorarea-lui-octav-bjoza-253924/>

MEMORIALUL Râmnicu Sărat-Închisoarea tăcerii (1945-1963), <http://memorialulramnicusarat.ro/>

MEMORIALUL Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet, <http://www.memorial-sighet.ro/>

RADOSAV, Doru „Este Klaus Iohannis un patriot” *Revista 22*, (09.12.2014), <http://www.revista22.ro/este-klaus-iohannis-un-patriot-51263.html>

RAPORT Final, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, (București, 2006), http://www.presidency.ro/static/ordine/RAPORT_FINAL_CPADCR.pdf

ROGOJANU, Dumitru-Cătălin, „The Pedagogy of Memory and History. Reflections on the Romanian Gulag”, *The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue*, Târgu-Mureș, 2 (2014), <http://www.upm.ro/ldmd/LDMD-02/Hst/Hst%2002%2036.pdf>

SZUREK, Jean-Charles „Pentru o memorie democratică a trecuturilor traumatizante”, *Istoria Recentă în Europa. Obiecte de Studiu, Surse, Metode*. Lucrările simpozionului internațional organizat de Colegiul Noua Europă, (București, Colegiul Noua Europă, 2002), http://www.nec.ro/pdfs/publications/relink/istoria-recenta-in-europa/JEAN-CHARLES_SZUREK.pdf

VOINESCU, Sever, „Deruta conștiinței în fața complexității” *Dilema Veche*, 568, (31 decembrie 2014-7 ianuarie 2015), <http://dilemaveche.ro/sectiune/ce-lume-traim/articol/deruta-constiintei-fata-complexitatii-raului>